

hurá, 1-3|2021 muzeum!

1 | Strašidelná
zvířata a proč se
jich nebát

2

Turistika
v Prachovských
skalách

3

Jaroslav Wagner,
památkář
a jičínský rodák

5

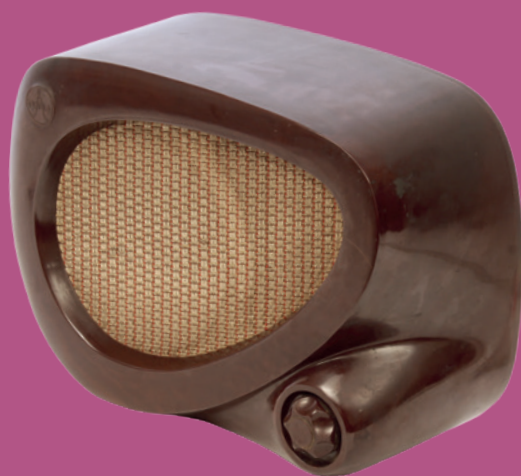
Valdštejnský
palác v Jičíně

8

Větrný mlýn
na Veliši

10

VÝSTAVA

ČEHO JE MOC...

ve sbírkách Regionálního muzea a galerie v Jičíně

VÝSTAVA Čeho je moc...

Výstava s názvem Čeho je moc... je drobným představením sbírkotvorné činnosti našeho muzea. Představuje veřejnosti, kterých sbírkových předmětů je v našich sbírkách nejvíce, a pokouší se odpovědět návštěvníkovi, proč právě těchto předmětů je ve sbírce hodně.

Přes 150 tisíc sbírkových evidenčních čísel. Takový je rozsah sbírky, kterou spravuje naše instituce. Jedná se o nejrůznější předměty, které reprezentují historické, kulturní, společenské a přírodní dědictví našeho regionu. Neexistuje jiná instituce, která by měla více předmětů z našeho regionu. Sbírkové předměty mohou být vzácné, ojedinělé, ale mohou být také úplně běžné a zdánlivě nevýznamné. Přesto v sobě každý z nich nese nějaký, byť alespoň drobný příběh, který souvisí s naším regionem. A jako soubor tvoří velkou a pestrobarevnou mozaiku historie, kultury a přírody regionu.

Mohou to být předměty velikosti šatní skříň, stejně tak to ale může být jeden jediný keramický stěp, anebo vylisovaná rostlina. Všechny tyto předměty tvoří zcela výjimečný a programově tvořený soubor, který nazýváme muzejní sbírkou. A právě díky této sbírkotvorné činnosti si naše instituce může říkat muzeum. Ačkoliv se v loňském roce v Jičíně objevily jiné snahy o otevření muzea (např. tzv. Valdštejnovo muzeum), takové instituce nemohou ani v náznu konkurovat naší instituci. Používají pouze obchodní název muzeum, s muzeem však nemají nic společného. Chybí jim totiž to, co z každého muzea dělá muzeum a bez čeho nemůže žádné muzeum

→ pokračování ze str. 1

existovat – sbírka. Jeden v tuzemsku známý muzeolog kdysi řekl – sbírka bez muzea může existovat, muzeum bez sbírky však nikoliv. Vystihl tím pravou podstatu činnosti jakékoliv muzejní instituce.

Výstava Čeho je moc... má za cíl představit návštěvníkům, kterých předmětů je v naší sbírce nejvíc a pokusit se jim zodpovědět otázku, proč je jich ve sbírce hodně. Proč je ve sbírce velké množství šicích strojů? Proč je ve výtvarné podsбірce tolik portrétů? Proč máme tolik svazků deníku Rudé právo? To vše by se návštěvníci měli dozvědět na této výstavě. Součástí sbírky bude také tzv. kabinet kuriozit, kde budou prezentovány nejrůznější, svým způsobem bizarní předměty z naší sbírky. Pro návštěvníka je také připravena hra, ve které má najít, které předměty jsou na výstavě omylem.

Výstava Čeho je moc... má být pro návštěvníka lehkým přivoněním do sbírek naší instituce. Do programu byla zařazena také proto, že v létě letošního roku největší část naší sbírky nalezne nový domov – nový depozitář v Robousích u Jičína. Velká část sbírky se tak konečně, po nejrůznějších peripetiích, usídí ve vhodných prostorách.

Výstava Čeho je moc... se koná v prostorách naší galerie od 26. června do 29. srpna 2021.

VÝSTAVA Strašidelná zvířata a proč se jich nebát

Přestože název výstavy, která bude instalována ve výstavní chodbě muzea v létě 2021, zní pohádkově, jedná se o téma zkoumané z hlediska psychologie, etologie, zoologie i etnologie. Zvířata, ke kterým cítíme odpor či strach jsou totiž většinou ta stejná, která provázejí v pohádkách čarodějnice a černokněžníky a existuje o nich mnoho legend a mýtů. Proč tomu tak je? Jsou tyto emoce člověku vrozené, či je získáváme výchovou? Právě odpovědi na tyto otázky se dozvíte na naší výstavě.

Zároveň jsme ale výstavu připravili především pro dětského návštěvníka. Děti se tedy mohou těšit na čarodějnou kuchyni Ježibaby nebo na velký kvíz znalostí přírody i pohádek.

Rádi bychom dětem i jejich rodičům ukázali, že všechna ta zvířátka, která se jim možná nelíbí, nejsou vůbec ošklivá a všechny ty dodnes přetrvávající pověry o slizkosti jejich kůže, jedovatosti, krvežíznivosti atd., jsou opravdu jen pověrami. Právě proto bude výstava doplněna řadou živých zástupců neoblíbených zvířat. Aby se návštěvník bál jen mírně, vybrala kurátorka výstavy ty nejmenší, nejhezčí a nejmírnější zástupce každé skupiny.

Pokoutník tmavý.

Mimo živých zvířat bude výstava tvořena fotografiemi, makropreparáty a modely. K nejzajímavějším exponátům, které zde uvidíte, patří více než 150 let stará mumie kočky domácí.

Výstavu můžete navštívit od 26. června do 19. září 2021 ve výstavní chodbě muzea.

VÝSTAVA Fotoateliér Podlipný

Podzimní výstava ve výstavní chodbě jičínského muzea bude věnována hned třem zcela rozdílným fotografům, kteří ale patřili do jedné rodiny. Jedná se o bratry Aloise a Karla Podlipné a Jana Podlipného, syna Aloise. Prostřednictvím fotografií, písemností a trojrozměrných předmětů bude představen jejich pracovní i osobní život.

Fotografie vždy byla řazena mezi důležité doklady, které zachycují vývoj jednotlivých měst a okolí. Jejich autoři ale někdy stávali zcela v pozadí a v archivních pramenech či dobové literatuře byly většinou jen drobné zmínky o založení jejich živnosti. S jistotou ale můžeme říct, že veškeré informace o svých tvůrcích prozradí samy fotografie.

Alois Podlipný (1879–1964) působil nejprve jako fotograf v Českém Brodě, v roce 1922 se se svou rodinou (manželkou Adélou a třemi dětmi) přestěhoval do Jičína, kde v domě č. p. 76 na Husově třídě otevřel fotoateliér. Na jeho snímcích je ukázán měnící se Jičín ve 20. a 30. letech 20. století, zachycoval stavby nových domů, ale také stav jičínských ulic a celých čtvrtí před následnými rozsáhlými úpravami.

Jan Podlipný (1910–1994), syn Aloise, následně fotoateliér značně zrenovoval a rozšířil i nabídku fotoslužeb. Např. velmi originálně vytvářel velkorozměrová tabla škol a různých korporací, zhotovoval portrétní fotografie. Byl jedním z průkopníků zpracování barevné fotografie systémem

barevných filtrů. Jan Podlipný pracoval jako fotograf až do roku 1982, kdy odešel do důchodu. Během své kariéry předal zkušenosti mnoha učňům, kteří se k němu i po dlouhých letech často vraceli.

Karel Podlipný (1892–?), bratr Aloise a strýc Jana Podlipného, působil během 1. světové války jako vojenský fotograf v bývalé Jugoslávii a Albánii. Některé fotografie z 1. světové války byly uveřejněny v roce 1919 v časopisech Světozor a Český svět. Po válce pokračoval jako fotograf na několika místech (Sadská, Poděbrady, Lázně Běláhrad, Nymburk) a následně pak dlouhá léta v Brně. Ve své tvorbě se věnoval převážně portrétní fotografii, někdy byly publikovány i v časopise Salon, v jeho sbírce se objevují i akty. V roce 1932 se zúčastnil První celostátní výstavy fotografů z povolání, na které získal stříbrnou medaili. V říjnu roku 1945 se stal předsedou Foto – družstva v Brně.

Výstavu můžete navštívit ve výstavní chodbě muzea od 24. září do 7. listopadu 2021.

Vpravo na snímku Karel Podlipný, bratr Aloise a strýc Jana Podlipného. Sběrka RMaG v Jičíně.

Sjezd Českých rybářů. Před 1. sv. válkou. Foto Antonín Brožek. Sběrka RMaG v Jičíně.

Z historie turistiky v Prachovských skalách

*„Turistika je cestování za účelem zábavy, která spočívá nanejvýš v rozkoši z pobytu v přírodě, a také za účelem osvěžení tělesného a duševního.“ Takto výstižně byla turistika popsána již kolem roku 1888 v *Ottově naučném slovníku*.*

Zpočátku se turisté mohli věnovat jen ti, kteří měli volný čas. S ekonomickým rozvojem přibývalo takových lidí zvláště ve městech a s rostoucím počtem těchto lidí v podstatě vznikla i potřeba spontánní turistiku organizovat. Podněty k zakládání turistických organizací ale vycházely z více míst. V první řadě to bylo od Sokola (součástí sokolské činnosti totiž byly i pravidelné sokolské výlety) a dále od různých národních jednot (např. Národní jednoty severočeské či Pošumavské), kde narůstala potřeba založení české turistické organizace jako protiváhy k německým spolkům. „*Výlety do krajín národně méně probudilých budí a sílí národní vědomí*“, tvrdili první představitelé Klubu českých turistů.

O Prachovských skalách bylo psáno již na počátku 19. století, ale jednalo se spíše o drobné texty psané německy. Jedním z prvních návštěvníků skal byl v roce 1813 císař František I. Byl veden i mohutnou roklí, kterou dnes známe jako Císařskou chodbu. Velké pozornosti se Prachovským skalám dostávalo od konce 50. let 19. století, a to především zásluhou gymnazijního profesora Antonína Malocha (1823–1880), který se stal jejich největším znalcem. V roce 1879 zde provázal Vojtu Náprstka s přáteli a některými členkami Amerického klubu dam. Před odjezdem přijal Náprstek deputaci studentů jičínského gymnázia, mezi nimi byl i Vladislav Lepař, syn tehdejšího ředitele gymnázia, nastínil jim způsob ke zpřístupnění a propagaci Skal a pozval je do Prahy. Studenti si nakonec vezli z Prahy dláta, barvy

i skládací americký žebřík a začali o prázdninách, dle rad prof. Malocha, upravovat a značit cesty skalami, nadepisovat jména útvarů, opatřili nebezpečná místa zábradlím ad. Povolení tehdejších majitelů Prachovských skal Šliků zajistil ředitel František Lepař. Vladislav Lepař pak napsal první průvodce po skalách, který byl vydán v roce 1883. V roce 1892 byl v Jičíně založen odbor KČT a jeho prvním předsedou byl zvolen František Lepař (1831–1899). Hned po založení odboru byla ustavena sekce pro Prachovské skály a značkovácí skupina, v jejímž čele stál vitální četnický strážmistr v. v. Dominik Hudský (1836–1909). Po roce 1912 byl klíčovou osobností při úpravě a značkování cest ve skalách i mimo ně cestmistr Václav Řehák (1857–1943), jemuž pomáhali skauti.

Osobního provádění Prachovskými skalami se roku 1892 zdarma ujali dobrovolní průvodci z řad studentů (zajišťovala je Akademická čtenářská jednota) a jeden průvodce placený – p. Rosůlek. V roce 1912 pracovali ve Skalách již tři placení průvodci. Za půl dne platila skupinka 1–5 osob 3 K, za celý den 5 K. Roku 1920 byli získáni průvodci mluvící cizí řečí (anglicky, francouzsky, italsky, rusky, polsky, španělsky ad.). V roce 1921 platili dospělí ve skupinách do dvaceti osob 20 Kč za půl dne + 1 Kč za každou osobu navíc, školní děti do počtu 40 osob platily 20 Kč za půl dne. Počet návštěvníků Jičina a Prachovských skal postupně rostl, přibývalo i hromadných návštěv. Např. v roce 1912 přijeli kandidáti filozofie z Prahy, dále Spolek mediků, Obchodní akademie Karlín, s kopal se zde i rybářský sjezd. Ve 30. letech 20. st. přijížděly i skupinky turistů ze zahraničí (Švédsko, Francie, USA, Jihoafrická republika...). Důležitou informací pro turisty bylo také, jaké bude počasí. Od srpna 1905 zajišťovalo první „hrubou“ informaci samo

NOVÉ PUBLIKACE

Jičínsko na historických pohlednicích

ze sbírky Regionálního muzea a galerie v Jičíně

Na konci roku 2020 vydalo jičínské muzeum publikaci, která představuje část historických pohlednic z naší podsběrky regionálních pohlednic, která je zapsána v Centrální evidenci sbírek Ministerstva kultury ČR.

Celá sbírka pohlednic obsahuje přes 1 300 pohlednic s regionální tematikou – pohlednice Jičina a jeho okolí, obcí Jičínka, Sobotecka, Libáňska, Novopacka a Hořicka, ale také pohlednice z Českého ráje, jako je například hrad Trosky, Hruboskalsko, Rovensko pod Troskami a další.

Na 216 stranách publikace uvidíte výběr více než 200 historických pohlednic, které jsou opatřeny stručným popisem místa s datací a nakladatelem.

Publikace vznikla díky finanční podpoře Ministerstva kultury České republiky v rámci programu „Podpora projektů zaměřených na poskytování standardizovaných veřejných služeb muzeí a galerií“.

Publikaci si můžete zakoupit na pokladně muzea za 250 Kč.

město. Podle meteorologické předpovědi z Vídně byly na východní straně Brány (do Husovy ulice) vyvěšovány praporky: bílý předpovídal krásné počasí, červený deštivo, modrý nestálo a červeno-bílý zlepšení. Lepší informace pak byly podávány z meteorologické stanice, která byla kolem roku 1934 zřízena v Konvičkově kašně na náměstí.

Jana Kořínková

Co napoví nalezené pohřební výbavy o náboženském světě obyvatel barokní Nové Paky?

V únoru letošního roku skončil záchranný archeologický výzkum na hřbitově u kostela sv. Mikuláše na Masarykově náměstí v Nové Pace, který zdokumentoval na 230 lidských pohřbů. Nejstarší písemná zmínka o kostele sv. Mikuláše pochází z r. 1357, kdy již lze odůvodněně předpokládat existenci hřbitova, a pohřbívání zemřelých zde bylo ukončeno v roce 1799, což souviselo s výnosem Josefa II., který nakázal zrušení hřbitovů u farních kostelů a zakládání nových ústředních hřbitovů za městskými hradbami. Nejpočetnější zachycená skupina pohřbů spadá do barokního období a jsou to právě výbavy hrobů ze 17.–18. století, které nám poskytují unikátní vhled do myšlenkového světa tehdejších lidí.

V současné době probíhá v jičínském muzeu komplexní ošetření a odborná konzervace těchto nově nalezených historických předmětů a na povrch tak vyplouvají poznatky o barokním náboženském chování a představách pohřbených. Nálezy z pohřebních výbav lze rozdělit do dvou základních kategorií, kde tu první tvoří předměty součástí oděvu zemřelého a jeho osobní věci či šperky, ta druhá je tvořena tzv. devocionáliemi. To jsou náboženské předměty, kterým byly věřícími připisovány nadpřirozené účinky a zastupují je především různé křížky, křížové závěsky, medailony, růžence a pozůstatky svatých obrázků či modlitebních textů.

Nejčastěji se nacházejí tzv. medailony (kruhové, oválné či jinak tvarované medaile), které se dělí na poutní, řádové nebo ochranné. Na námětu a konkrétních zobrazených svatých na medailonu závisela jeho ochranná moc, která byla často velice úzce zaměřena (ochrana proti horečkám, dábelským pokušením atd.)

Devocionálie patřily k projevům lidové zbožnosti a v časech baroka zažily nebývalý rozmach, kdy se objevilo mnoho různých druhů, kterým byly přisuzovány různé účinky. Velice často se jednalo o odznaky a medaile z náboženských poutí ke svatým místům a také o tzv. sekundární relikvie, které se staly účinným amuletem přímým dotykem s posvátnými ostatky svatých nebo s osobními věcmi světců. Tyto drobné předměty byly nošeny při sobě na ochranu proti zlu a neštěstí, ale dopomáhaly také k zajištění věčné spásy. Vidíme

Další nápadnou skupinou jsou drobné závěsky ve tvaru kříže, které jsou nejčastěji klasické latinské, ale vyskytují se i specifické typy související s určitým poutním místem nebo světcem.

Pohled na jižní stranu kostela sv. Mikuláše v průběhu výzkumu – vzhledem k dlouhé kontinuitě pohřbívání do stejného místa došlo k převrstvení pohřbených do vícečetných vrstev a ve spodních etážích hřbitova bylo znatelné seskupování hrobů do pravidelných řad.

Typické jsou také tzv. Benediktovy medaile či feniky, které na základě legendy o sv. Benediktovi měly ochrannou moc proti jedům, moru, ale i čarodějnicím, čertům a dčablům. Jejich typickým znakem je nápis C. S. P. B., který znamená „Cruces Sancti Benedicti Patri“ – tedy kříž svatého otce Benedikta.

Výraznou skupinou jsou také kovové či dřevěné schránky, do kterých se pod sklíčko umísťovaly svaté obrázky či texty a které byly nošeny na krku, nebo byly součástí růženců.

tak na nich velice často prvky místních religiózních zvyklostí, které často hraničily až s čarodějnými praktikami, ale v době protireformace byly církví tolerovány.

Až bude dokončena konzervace všech dochovaných artefaktů, dostane se nám do rukou kvantitativně i kvalitativně jedinečný soubor barokních devocionálií, neboť záchranný archeologický výzkum v prostoru hřbitova u sv. Mikuláše v Nové Pace patří svým rozsahem mezi největší, které kdy byly ve východních Čechách provedeny. Po odborném vyhodnocení se tak můžeme těšit na další informace o symbolickém chování a náboženských rituálech obyvatel našeho kraje během 17. a 18. století a plánována je prezentace těchto výsledků i formou výstavy.

Jiří Unger

Růžence byly obvyklým předmětem v rituálech spojených s umíráním a většina medailonků a křížků tvořila jejich součást.

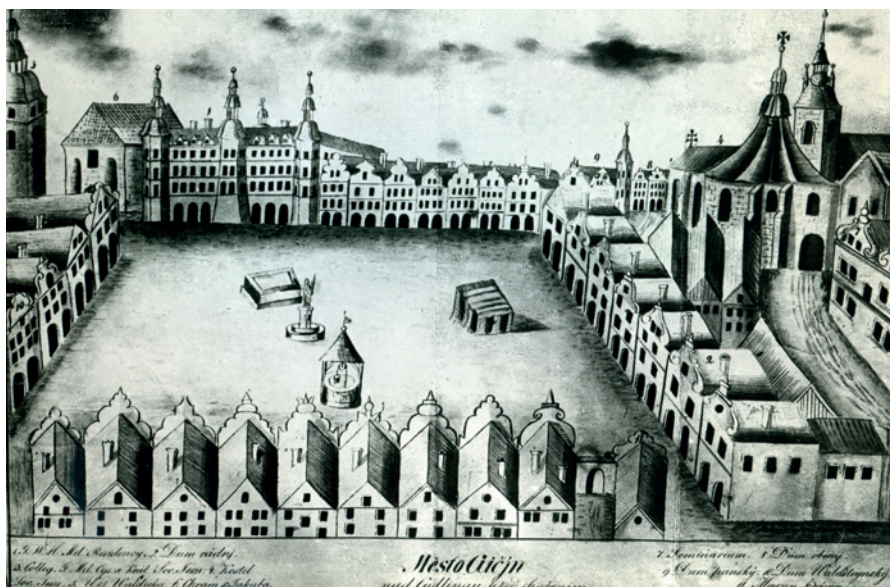
Kašny na Valdštejnově náměstí

5

Původní kašna na náměstí, do níž tekla voda, byla velká dřevěná kád' zhotovená z dubových fošen. Přebytná voda z kašny byla vedena v 16. století po náměstí, dále Kotevní ulicí (dnešní Školní, vedle rohového domu č. p. 7 na náměstí) na Pražské předměstí do městského pivovaru. V 17. století dovolila obec vést přebytnou vodu do jezuitské koleje na Rynečku. Teprve v letech 1832–1836 na nátlak C. k. krajského úřadu postavila obec na místě dřevěných kádí dvě kamenné kašny, na východní straně se sochou Amfitrité a na západní straně se sochou Neptuna. Autorem empírových plastik byl sochař Jan Sucharda. Kašny stály na stejné ose náměstí jako tehdejší městská studna. Během rekonstrukce obou kašen v roce 1880 došlo k posunu západní Neptunovy kašny o velký kus směrem ke studni, údajně kvůli získání většího prostoru pro obilní trh. V tomto roce byly kolem Mariánského sloupu vysázeny lípy. Při této příležitosti byla Neptunova kašna zapuštěna hloub do země pro snadnější nabírání vody a zbavena pískovcového zábradlí. Kašna se ale neosvědčila. V roce 1881 začalo dláždění Velkého náměstí do čtverců, které skončilo v roce 1884. Definitivně svou funkci Neptunova kašna přestala plnit v roce 1894, kdy její potrubí poškodily silné mrazy, a poté byla zcela zrušena. Na jejím místě firma Knotek postavila vodní stojan, který zde stával do roku 1901. Korunovační kašna vznikla na počest příjezdu císaře Ferdinanda I. do Jičína dne 28. 8. 1836. Císař tudy projížděl do Prahy na korunovaci českým králem. Autorem kašny je Ing. J. Fritz.

Mimo vodovod z rybníka byla pravděpodobně hned při osazování dnešního náměstí zřízena uprostřed studna. V roce 1836 byla nad ní postavena tzv. Korunovační kašna, kam si lidé chodili pro vodu ještě před 1. světovou válkou. V rámci adaptace Korunovační kašny, kterou financovala Obecní spořitelna, vytvořil Ing. arch. Čeněk Musil uvnitř sloupový meteorologickou stanicí.

Hana Fajstauerová

Jičín před požárem v roce 1681, kopie (Sbírka RMaG v Jičíně).

Velké náměstí před rokem 1880. Neptunova kašna se nachází ještě v původní poloze, kopie (Sbírka RMaG v Jičíně).

OSOBNOST

Jaroslav Wagner (1921–2006)

V letošním roce si připomínáme stoleté výročí narození Jaroslava Wagnera, památkáře, znalce a milovníka památek.

Jaroslav Karel Vágner (až později Wagner) se narodil v neděli 5. června 1921 v poledne, v přízemním domku č. p. 108, na spodním konci Jungmannovy ulice v Jičíně. Jaroslav byl zapsán jako dítě bez vyznání. Jeho rodiče Vít Vágner (1889–1940) a Marie Magdalena, roz. Kredvíková (1901–1925), vystoupili z církve chvíli před synovým narozením, 15. 2. 1921. Maminka ale zemřela velmi brzy na tuberkulózu. V roce 1927 se Vít Vágner oženil podruhé. Jeho ženou se stala Marie, rozená Mikulášková. Z tohoto manželství pochází nevlastní Jaroslavova setra, Miloslava (*1928). Brzy po narození Jaroslava se rodina přestěhovala do č. p. 68 v Panské (Palackého) ulici, později do živnodomu v Denisově ulici č. p. 382 (v době Protektorátu Malochova ulice).

Od roku 1927 docházel Jaroslav do cvičné školy při učitelském ústavu. Poté, od roku 1932, byl žákem měšťanské školy v Jičíně. Nakonec nastoupil ve školním roce 1937/1938 do III. B jičínské reálky, což byl běžný postup, když přicházel z měšťanky. Ve školních lavicích znělo jeho příjmení ještě jako Jaroslav Vágner. Na jičínské reálce dne 3. 6. 1942 maturoval z českého a německého jazyka, dále ze zeměpisu, matematiky a přírodopisu.

Brzy po maturitě pracoval Jaroslav Wagner jako pomocná kancelářská síla v zásobovacím oddělení Městského úřadu v Jičíně, kde setrval až do konce června 1945. Souběžně se věnoval sportu: lyžování, plavání a především volejbalu, v němž získával nadprůměrných výsledků. V letních měsících pracoval i jako plavčík na jičínské plovárně. V letech 1942–1944 byl totálně nasazen a krátce také za války působil v jičínské městské galerii.

Po osvobození zahájil svá vysokoškolská studia již v červnu 1945 zápisem na filozofickou fakultu Karlovy univerzity v Praze, kde se věnoval dějinám umění, klasické archeologii a estetice. Jeho učitelé byli přední profesori a znalci svých oborů. Promoce se uskutečnila v červnu 1950. Úspěšně absolvoval rigorózní zkoušky z dějin umění, klasické

Jaroslav Wagner při své práci (RMAg v Jičíně, Pozůstalost Jar. Wagnera).

archeologie, filozofie a jeho disertační práce z let 1949–1950 byla zaměřena na umění manýrismu a českou architekturu počátku 17. století, resp. na Valdštejnovu architekturu kostelní. Vycházel jak z české i cizojazyčné odborné literatury, tak především z archivních pramenů. Svou práci prezentoval pod příjmením Wagner.

V letech 1950–1953 pracoval tedy Jaroslav Wagner na soupisech uměleckých předmětů uložených ve státních zámčích a na seznamech a průzkumech vybraných památek architektury I. kategorie. V roce 1954 byl přijat jako odborný pracovník do centrálního úřadu Státní památkové správy. Zde později působil ve vedoucích a vědeckých funkcích, a to až do roku 1985, do svých 64 let.

Po celý život prosazoval, dříve téměř nevyužívanou a zakazovanou, syntetickou metodu ochrany památek, která je pojímá jako nedílný umělecký celek. Tyto zásady byly uplatněny v Litomyšli, Skalce u Dobrušky, Doudleběch nad Orlicí, Hrubém Rohozci, Chlumci nad Cidlinou, Novém Městě nad Metují, Dobříši, Jičíně atd. Byl jedním z iniciátorů vzniku městských památkových rezervací a sám zpracovával průzkumy a návrhy na jejich vyhlášení. Pro účely územního plánování vytvářel odborné podklady, které obsahovaly nejen urbanistický a stavební vývoj města, ale také soupis jednotlivých objektů. Vypracovával projekty, analýzy, plány a organizoval postupy prací. Jeho průzkumy i realizace obnovy byly provázány souběžnou fotografickou dokumentací formátu 6 × 6 cm.

V oblasti rekonstrukcí a restaurování památek je nutné zmínit jeho návrh na obnovu zámku Staré Hradky, analytické plány pro rekonstrukci jičínské zámku a studii obnovy a využití Valdštejnské lodžie, parku a obory. Dále se zasloužil o zachování historické hodnoty města Jičína, když v roce 1956 a následně v polovině 60. let prosadil vyhlášení městské památkové rezervace. Ve své vědecké funkci věnoval mimořádnou pozornost a úsilí obnově památek v rodném městě i v mnoha dalších obcích Jičínska.

Výsledkem jeho mnohaleté práce je více než stovka odborných studií a řada vydaných publikací věnovaných nejenom historii české architektury a urbanismu. Záběr jeho práce je velmi široký, proto i jeho články a knihy postihují témata z celé republiky. Výsledky své odborné a vědecké práce zveřejňoval ve Zprávách památkové péče a v dalších odborných a vědeckých publikacích a časopisech. Shrnoval zde poznatky získané dlouholetou praxí. Byl autorem i několika turistických průvodců.

Jičíňáci si na Jaroslava Wagnera pamatují jako na milého a úžasného člověka. Byl to elegant, často chodil v roláku či v košili s rozhalenkou a na krku měl uvázaný šátek jako vázanku.

Jaroslav Wagner zemřel 27. 1. 2006 ve věku nedožitých 85 let. Pohřben je na jičínské hřbitově.

Hana Fajstauerová

Dne 23. 6. 1950 promoval Jaroslav Wagner na Karlově univerzitě (RMAg v Jičíně, Pozůstalost Jar. Wagnera).

Studie Jaroslava Wagnera italských památek, stavby Donata Bramanteho (RMAg v Jičíně, Pozůstalost Jar. Wagnera).

ZE SBÍREK Pozůstalost Jaroslava Wagnera

Jaroslava Wágnerová, manželka Jaroslava Wagnera, darovala jičínskému muzeu v roce 2006 rozsáhlou pozůstalost po svém manželovi. Jedná se o rozsáhlý soubor snímků, který Jaroslav Wagner pořizoval nebo si nechal pořídit pro svou odbornou práci, a především o rukopisy jeho odborných studií a článků.

Fotografie zachycují jednotlivé památky, které studoval a kterým se věnoval. Nacházejí se na nich zejména objekty procházející rozsáhlou rekonstrukcí nebo ty, které byly ve velmi dezolátním stavu, či se připravovala jejich úplná likvidace. Soubor má velkou dokumentační hodnotu,

protože představuje stav řady památek od 60. let 20. století. Mnoho z nich v současné době nemá již původní podobu, nebo bylo zcela strženo. V roce 2011 byla sbírka doplněna o osobní fotografie, které zachycují Jaroslava Wagnera jak v soukromém, tak profesním životě.

Druhou částí pozůstalosti jsou rukopisy, tj. přípravné práce jeho publikací a článků. Do jednotlivých souborů nashromáždil informace, mapy, grafiky, články k danému tématu, ze kterých vycházel ve svých studiích. Můžeme porovnávat různá vydání jeho prací a přípravné verze s výslednou studií.

Ve sbírce pozitivů a negativů je uloženo 4026 kusů pozitivů a cca 10 alb, která sloužila jako nejrychlejší orientace v problematice jednotlivých oblastí, ale i stylů a vytypovaných problémů. Rukopisné studie představují desítky zpracovávaných problémů týkajících se jak rozsáhlých témat, jako například vyhlášení památkových rezervací, ochranných pásem, nebo drobných rozborů v oblasti svítidel na památkově chráněných objektech, dlažby či zdiva.

Hana Fajstauerová

Jičín, zámek, budoucí prostor galerie, listopad 1973 (Sbírka RMAg v Jičíně).

Jaroslav s tatínkem (RMAg v Jičíně, Pozůstalost Jar. Wagnera).

STARÁ JIČÍNSKÁ MÍSTA

Valdštejnský palác v Jičíně

Jen málokterá stavba v Jičíně upoutává takovou pozornost, jako Valdštejnský palác nebo chcete-li zámek. Majestátně a harmonicky působící stavba dnes představuje pouhý stín smělých plánů a vizí svého nejslavnějšího majitele Albrechta z Valdštejna.

Dějiny a stavební historie sídla jsou dodnes obestřeny řadou tajemství a zaměstnávají historiky, historiky architektury či historiky umění již řadu desetiletí. Stejně tak jako existuje početná literatura o Albrechtu z Valdštejna, zhruba stejně početná bude i literatura o jeho ambicích na poli architektury, vždyť stavby jako Valdštejnský palác v Praze, kartouza ve Valdicích či samotná přestavba Jičína se nesmazatelně zapsaly do dějin architektury českých zemí. Valdštejnskou architekturou se v posledních letech zabývá Petr Fiedler, Petr Uličný, Barbora Klipcová či Michaela Líčeniková.

Historie jičínského paláce se začala psát daleko předtím, než se Albrecht z Valdštejna narodil. Na místě dnešního paláce původně stávalo několik měšťanských domů. Z nich byl jistě nejvýstavnější rohový dům, který během let opakovaně užívali Trčkové z Lípy. Trčkové z Lípy své sídlo několikrát upravovali, zásadní proměnou dům prošel po roce 1572, kdy město postihl jeden z velkých požárů. V této době se díky nákupům rozšířila stavební parcela a vznikl tak jednopatrový renesanční palác s arkádou. Z této přestavby se kromě části sklepů do současnosti příliš nedochovalo, pozoruhodné je zejména zazděné okno odkryté v podloubí v roce 1911.

Podle dochovaných účtů k radikálním úpravám sídla došlo mezi léty 1612 až 1618, kdy Jičín vlastnili Smiřičtí ze Smiřic, kteří v té době patřili k nejmocnějším českým rodům. Vznešenost a ambice rodu se nutně projevil také v reprezentativní architektuře jičínského paláce. Dispozice paláce se rozšířila o další dvě křídla, čímž došlo k uzavření bloku kolem obdélného nádvoří. Budova vyrostla do výšky dvou pater, vnitřní nádvoří bylo opatřeno arkádou kolem celého dvora. Průčelí rámovaly nárožní osmiboké arkýře, v přízemí bylo prolomeno šesti arkádami podloubí, v patře šesti sdruženými okny završenými rozeklanými frontony a nahore řadou štítů. Jméno architekta nám bohužel není známo, ale z dochovaných účtů známe některé řemeslníky, kteří se na stavbě podíleli. Smiřičtí se z nového paláce netěšili dlouho. 1. února roku 1620 krátce před šestou hodinou večerní výbuchem střelného prachu vyvrcholil spor mezi představitelkami rodu Smiřických, Eliškou Kateřinou a její sestrou Markétou Salomenou. Při této události zahynulo na čtyřicet osob a část stavby musela být značně poškozena. Přeživší Markéta Salomena ještě téhož roku zahájila opravy. Do renovačních prací řízením osudu nepříznivě zasáhla bitva na Bílé hoře, po které Markéta Salomena opustila své statky a prchla ze země.

V letech 1621–34 pod správou Albrechta z Valdštejna dosáhlo město největšího rozmachu. Jičín si vyvolil jako hlavní město svého rozsáhlého dominia a na krátkou dobu se stal hospodářským, politickým, ekonomickým i uměleckým centrem. I když se Valdštejnův záměr nepovedl uskutečnit v celé šíři, i tak po sobě zanechal impozantní dílo. Do budování Jičína se Valdštejn jako do všeho pustil s neuvěřitelnou vervou. Během let zaměstnával řadu architektů, kteří plnili jeho plány a příkazy. Stavby jsou výsledkem práce několika architektů a stavitelů (Giovanni Marini, Andrea Spezza, Giovanni Pieroni,

stavba je po mnoha požárech a úpravách jakousi prázdnu skořápkou. Projekt paláce se v průběhu doby několikrát změnil. Všechny návrhy navazovaly na původní Spezzův projekt, který určoval dispozici a řešení fasád. Stavba byla koncipována jako komplex se třemi nádvořími. Dvoupatrová čtyřkřídlá stavba Smiřických byla do projektu začleněna a bylo z ní přejato členění fasád, tvary oken a další detaily. Nejpozději roku 1630 stavbu převzal Sebregondi, který ji dovedl do konce. Sebregondi přestavěl arkády na prvním nádvoří do současně podoby. O honosném vnitřním vybavení svědčí zprávy o objednávaných tapisériích z Nizozemí, nákupy kůže a sametu (viz Klipcová-Uličný, 2011).

Po smrti Albrechta z Valdštejna se novým majitelem kumburského panství s městem Jičínem stal roku 1635 Rudolf z Tiefenba-

Neznámý autor, Město Jičín plamenem hoří, kolorovaná kresba, 228 × 353 mm (Sbírka RMAg v Jičíně).

Niccolò Sebregondi aj.), jejichž přínos a podíl na jednotlivých stavbách se v odborné literatuře dosud diskutuje. Podle některých badatelů (Klipcová-Uličný, 2011) chtěl Albrecht z Valdštejna v Jičíně zprvu vystavět nové sídlo. Nový zámek zřejmě vyprojektoval Giovanni Pieroni v roce 1624. Ve florentských Uffiziích se v konvolutu plánů G. Pieroniho nachází několik verzí (3) pro bližší neurčitou stavbu, která podle Uličného představuje projekt nového jičínského zámku. Albrecht z Valdštejna se nakonec rozhodl upravit a rozšířit starý palác Smiřických. Roku 1625 se pod vedením Andrea Spezzy začalo s kopáním základů. Stavba paláce je pramenně velmi dobře podchycena (viz Klipcová-Uličný, 2011). Kromě stavebních účtů se dochovala řada dopisů, které si stavebník vyměňoval s hejtmánem Gerhardem z Taxisu či s architektky, díky těmto dopisům si můžeme udělat přesnější obrázek o Valdštejnových plánech, protože samotná

chu. Záhy po převzetí panství začal s drobnými úpravami paláce, například přikázal zrušit grottu, ale tak, aby nedošlo k poškození lastur a tufového kamene, dále došlo k výměně dveří u kaple aj. Po smrti Rudolfa z Tiefenbachu panství přechází do majetku Šternberků. Výraznější stavební úpravy paláce se uskutečnily po ničivém požáru, ke kterému došlo v roce 1681 (viz obr.). Po roce 1710 panství přechází do majetku Trauttmansdorffů. Do dnešní podoby se palác přestavoval v letech 1768–74. Velkých změn doznalo zejména čelní průčelí, které se neobnovovalo do původní podoby, naopak došlo ke zboření středního rizalitu (věžice) a bylo opatřeno dvěma nevýraznými rizality členěnými pilastry, které zakončují trojúhelníkové štíty.

Jana Schlesingerová

Cyklisté v lipové aleji (Sbírka RMaG v Jičíně).

STALO SE PŘED 100 LETY leden–září 1921

Ředitelství učitelského ústavu využilo povolení ministerstva vyučování a zřídilo ženskou paralelku. Podmínkou pro vyučování dívek bylo zajištění řádného umístění. Jedním z návrhů bylo pro tyto účely využít ředitelský byt, který patřil v době výstavby školy k velmi moderním a rozlehlým. • Sčítání lidu podle nového zákona č. 256/1920 Sb. se uskutečnilo v Jičíně od 16. do 19. 2. 1921 za účasti 11 sčítacích komisařů a 2 revisorů. V Jičíně bylo k tomuto datu evidováno 10 478 obyvatel (5 413 mužů a 5 065 žen). • Jezuitská ulice byla přejmenovaná na Jiráskovu. • Dne 20. 1. 1921 zemřel jeden ze zakladatelů firmy Knotek a spol. v Jičíně Antonín Knotek ve věku 73 let, který mezi lidmi proslul nejenom výjimečným podnikatelským nadáním, ale také vyrovnanou, dobrosrdečnou povahou a smyslem pro humor. • V únoru se objevilo i ve výlohách jičínských pekařů bílé pečivo z černé mouky, které ale nenašlo své pravidelné zákazníky. S cenou 70 halířů se stalo sice jakýmsi luxusním zbožím, ale jakostí neodpovídalo běžnému pečivu. • Divadelní spolek J. K. Tyl si připravil na únor novinku z Národního divadla R. U. R., která byla odehrána 10. a 11. května pod režisérským vedením B. Ryse v sokolovně. Bohužel tato utopistická hra Karla Čapka o třech aktech byla pro spolek finanční fiasko. Příjem byl sice výrazný, neobvykle vysoký, ale tentokrát nepokryl vysoká vydání 5 505, 90 K. Deficit byl tedy 1 952, 50 K. • Architekt Čeněk Musil se na začátku roku zabýval značnými trhlami ve Valdické bráně. Památkový úřad zároveň v létě upozornil na katastrofický stav kašen na náměstí, z nichž jedna byla zasypána hlínou. Přislíbil zajištění státní podpory, pokud se město zaručí, že zařídí jejich opravu. • V červenci se konal župní sokolský slet v Hořicích. Z Jičína byl vypraven zvláštní vlak, byl ale sestaven z nákladních nečistých a páchnoucích vagónů. Nakonec

ale sokolové z Jičína dorazili do Hořic v hojném počtu. Dne 5. července pořádal Sokol společně s vojenskými osvětovými sbory pietní Husův večer, který se odehrál u Husova pomníku. Hudba p. pl. č. 22 zahrála chorál „Kdož sů boží bojovníci“. V sokolovně poté pokračoval tematický večer. • V roce 1921 vlastnila městská knihovna celkem 4 250 knih. • Ustavujícího sjezdu komunistické strany v Praze se z Jičína zúčastnili František Dvořák, Otto Golliath a Josef Haken. Ten se v červnu stal předsedou okresního výkonného výboru. Formování komunistického hnutí bylo dovršeno na podzim tohoto roku. • Spolek turistů v Jičíně usiloval již delší dobu o autobusové spojení Jičína s Prachovskými skalami. Byl stanoven nedělní a sváteční jízdní řád. V těchto dnech mohli milovníci turistiky využít autobusů vyjíždějících z Jičína ve 13 a 14 hodin od pošty a reálky do Horního Lochova. • „Obecní plovárny byly sice již otevřeny a sezona zahájena, ale stav, v jakém jsou, zasluhuje veřejného odsouzení... Nicméně plovárny byly otevřeny bez plavčků, loděk, bez vycištění basenů, a do dnes nepostavena v rybníku odpočívadla, nespustěny ještě schůdky, prkno pro skok zasazeno tak shnilé, že po několikerém použití se zlámalo a špíny všude k neuvěření. Nejpovážlivější, je však, že rybník pod hladinou celý zarostlý je plovoucí sítí vodních travin a lián, které již tolik obětí lidských životů si vyžádaly, a které také teprve nyní se odstraňují...“ Nakonec nastoupil personál ještě před sezónou. • Noviny Krakonoš v červenci upozornily na nevhodnou jízdu na kole v Lipách, kde jsou ohrožováni nejen děti a jejich matky, ale i další, kteří vyhledávají lipové stromořadí pro klidné procházky. Vedle Lip vedla v té době již vhodná silnice, ale někteří cyklisté „zúmyslně jako na výsměch stávajícímu pořádku jezdí každodenně alejí na kolech a chudinský fond obce připravován jest tak o dosti značné obnosy trpěním

KRÁTCE Z MUZEA

I v období, kdy byly expozice muzea a galerie z protiepidemických důvodů zavřené, probíhala muzejní edukační činnost zaměřená na děti z mateřských škol, pro které jsme připravili vzdělávací vycházku Jičínem. Formát vzdělávací vycházky centrem města ocenily na jaře i starší děti, které se vrátily z distanční výuky. Postřehy z vycházky děti ve škole výtvarně zpracovaly a svým autorským způsobem tak doplnily výstavu „Jičínsko očima výtvarníků“.

V loňském roce naše muzeum podalo žádost o dotaci do tzv. norských grantů na rekonstrukci naší stálé muzejní expozice. Bohužel v konkurenci mnoha jiných náš projekt neobstál a nebyl podpořen. V současné době se proto naše síly napínají k jiným dotačním příležitostem, které by umožnily financování nové stálé expozice.

Na pracovišti archeologie došlo k několika personálním obměnám. Novým archeologem je od ledna 2021 Mgr. Jiří Unger, Ph.D. Od června je druhou archeoložkou jičínského muzea také Mgr. Veronika Dospíšilová.

Výstavba nové budovy depozitáře v Robousích zdárně spěje ke svému konci. V srpnu tohoto roku by měla být budova hotová a předaná k užívání. V následujícím období nás pak čeká velké stěhování sbírek.

Jičínské muzeum získalo tři dotace z Ministerstva kultury ČR. Bude podpořeno vydání katalogu o Jaroslavu Wagnerovi, dále realizace edukačního projektu s názvem Muzejní kufřík a rovněž restaurování několika periodik ze sbírky naší knihovny.

těchto extratur pánů cyklistů; zejména jistý občan s nápisem na čepici Praga, jezdící pravidelně po 5. hod. odp. z práce domů, přes trojí klidné upozornění v době asi jednoho měsíce zákazu nedbá a upozornivšího jej občana ke všemu ještě zuřivě napadl.“ • O Svatošních svátcích navštívilo Jičín tak velké množství turistů, cizinců i celých výprav, že nestačila ani pomoc soukromých ubytovatelů, aby mohl být zaopatřen nocleh pro zástupy všech návštěvníků. Důsledkem krásného počasí se staly veselé, prozpěvující hloučky, a dokonce celé táborové roty skautů putující po celou noc na silnici směřující k Prachovským skalám.

Gabriela Brokešová

Model větrného obilního mlýna ve stálé expozici a jeho předobraz

Sbírkový materiál muzea zahrnuje mnoho zajímavých předmětů, součástí jsou také modely různých staveb z vesnického i městského prostředí. Tvorba modelů představovala jeden ze základních způsobů dokumentace lidového stavitelství, některé z nich jsou dokonce funkční. Mnohé modely byly vytvořeny podle reálných staveb, podle fotografií či stavebně technické dokumentace a řada z nich v reálném prostředí již zanikla, proto jsou významným dokladem jejich existence.

Karel Liebscher, Větrník na Veliši, 1884, akvarel (Sbírka RMaG v Jičíně).

Funkčním modelem je větrný mlýn prezentovaný v expozici jičínského muzea. Představuje dřevěný větrný mlýn německého typu, někdy se užívá také označení beraní nebo sloupový. Má snímatelnou střechu a kompletní, částečně poškozené mlecí zařízení uvnitř. Větrné lopatky i mlecí zařízení jsou pohyblivé, otáčí se i konstrukce mlýna. Svými rozměry – výškou 125 cm (bez lopatek) a šířkou 62,5 × 62 cm – patří k těm rozměrnějším modelům sbírek jičínského muzea. V roce 1906 jej zhotovil Josef Sich jako památku na mlýn, který stával nedaleko Jičína na samém okraji Šlikovy Vsi v katastrálním území Podhradí na Velišském hřbetu. Jičínské muzeum jej zakoupilo do sbírek v roce 1910 spolu s modelem vodního mlýna.

Krajina Jičínska bohatá na vodní zdroje umožňovala v minulosti budování velkého množství vodních mlýnů. Přesto jsme se také na Jičínsku mohli setkat s větrnými mlýny, které dokreslovaly malebnost zdejší krajiny. Pro mnohé z nás může být překvapivé, že na Jičínsku jich bylo zjištěno celkem 12 (Bořenova nad Sobotkou, Plhov – Bicanka, Rokytná, Milkovice u Libáně, Cholenice – Na Vinici, Pařízek u Mladějova, Domošovice u Ostroměře, Kumburský Újezd, Nová Paka – Heřmanice, Nová Paka – Žižkov, Brdo). Jičínsko tak patří k místům s celkem početným zastoupením větrných mlýnů, četnější výskyt byl ale zaznamenán na Trutnovsku (26 mlýnů), nebo Liberecku

(18 mlýnů). Počty těchto staveb v Čechách se však ani zdaleka nemohly rovnat severovýchodní Moravě a Slezsku. Ačkoliv nejstarší zmínky o větrných mlýnech pocházejí v Čechách z 2. poloviny 13. století, k největšímu rozšíření došlo až na konci 18. a v 1. polovině 19. století. Ve 2. polovině 19. století větrné mlynářství postupně upadalo a mlýny rychle zanikaly. Do nedávné doby se zachovalo v Čechách pouze jedině torzo beraního mlýna, který stával v Borovnici na Trutnovsku a byl v roce 1968 rozebrán. Dnes zde stojí jeho replika.

V Čechách patřil typ beraního větrného mlýna k nejstarším a nejrozšířenějším. Nejstarší mlýn tohoto typu nechali postavit v Praze na Petříně premonstráti již roku 1277. Beraní mlýn býval patrový, se čtyřmi lopatkami, a proti větru se otáčel celý pomocí oje. Otáčení umožňoval základ složený ze dvou mohutných trámů složených do kříže a položených celou spodní plochou na zemi bez jakéhokoliv zakotvení, se vsazeným svislým sloupem, tzv. tatíkem. Tento sloup zajišťovaly ve svislé poloze čtyři vzpěry (apoštolové) začepované v rámu označovaném také jako sedlo. Ve výši podlahy druhého patra byl pak na svislý sloup nasazen na čepu trám, tzv. matka. Ten nesl celou konstrukci bedněné kostry mlýna, která se na středovém sloupu, tatíkovi, otáčela.

Čtyři lichoběžníková křídla na dřevěných lopatkách zajišťovala pohon mlýna, pohybovala mohutnou hřídelem s palečným kolem. Zajímavostí je, že se otáčela proti směru hodinových ručiček. Odtud se pak vertikální pohyb palečného kola převáděl na horizontální pohyb mlecích kamenů pomocí svislé hřídele označované jako železí nebo větveno. Kostru křídel tvořenou příčkami spojenými po obvodu latěmi bylo možné vyplnit tzv. plachtami, složenými ze čtyř příčných latí pobitých jedlovými španky (štěpinami). Větrné mlýny mívaly také speciální brzdu k omezení otáčení hlavní hřídele. Proti větru se mlýn natáčel pomocí dlouhého kmenu zajištěného v sedlových trámech a vysunutého pod mlýnem, označovaného jako ocas. Kolem mlýna bylo v určitých vzdálenostech v kruhu zatlučeno 12 kolíků, na které se upevňoval rumpál, ten navíjel řetěz upevněný na ocasu mlýna a otáčel jím.

Existenci větrného mlýna na Veliši dnes připomíná už jen pomístní název U větráku, několik jeho vyobrazení včetně akvarelu Karla Liebschera (Větrník na Veliši, 1884), dvě lidové krajiny v láhvi a výše zmíněný Sichův dřevěný model z roku 1906.

Mlýn sám měl sice krátkou, ale velmi zajímavou historii. Částečně ji zaznamenal Antonín Pour ve sborníku *Náš domov* z roku 1927 (s. 82–84). Zmiňuje zde, že původně stával v Brdě u Staré Paky. Ve druhém dílu *Vlastivědné monografie Novopacko* (1927,

s. 689) je zaznamenán ještě starší původ a obě statě dokládají také mobilitu těchto staveb. Větrné mlýny bývaly totiž přemisťovány mezi blízkými i vzdálenějšími vesnicemi. Bývaly prodávány z mnoha důvodů, nejčastěji z ekonomických či sociálních důvodů majitele, velkou roli hrály také povětrnostní podmínky.

Námi sledovaný podhradský mlýn, jak je také nazýván, stával původně v Levinské Olešnici, kde jej postavil rolník Josef Goll (č. p. 84) v poloze na Zakopanici. Luděk Štěpán a Magda Křivanová pak v knize *Dílo a život mlynářů a sekerníků v Čechách* (Praha 2000, s. 109) uvádějí rok vystavění 1851, uvádějí však jméno Ignác Goll. Roku 1860 prodala vdova Gollová mlýn za 610 zl. na Brdo Josefu Kynychovi z č. p. 7. Ten jej postavil na svém poli v poloze Příčnice. Mlýn pronajal bývalému mlynáři ze Studénky u Nové Paky, posléze jej však provozoval sám a roku 1864 jej prodal Františku a Anně Lukešovým z Podhradí u Veliše. Noví majitelé mlýn rozebrali a převezli na Podhradí, kde měli zakoupený pozemek o rozloze 300 sáhů čtverečních (asi 538 m²) od pozemku k. č. 390. Zde mlýn Lukeš se dvěma tesaři (Šedivý – Čech a Majsner – Němec) postavili, nově nechal Lukeš zhotovit pouze hřídel mlýna.

Model větrného mlýna v expozici jičínského muzea.

Jak se stěhoval mlýn si můžeme přiblížit příkladem ze Studénky u Nové Paky uváděným Štěpánem a Křivanovou. Zde roku 1872 zakoupil rolník Josef Šimon větrný mlýn, rozebral jej a na 17 fůrách (povozech) nechal převést do cca 37 km vzdálených Dolánek (dnes část obce Březno) u Mladé Boleslavi. Ještě ve 2. polovině 19. století to byl docela náročný počín jak z finančního, tak logistického hlediska. Nelze totiž uvažovat, že si dotyčný najal 17 povozů a odvezl mlýn naráz. Potřeboval totiž povoz s velkou nosností. Pokud jej vlastnil, mohl rozebraný mlýn odvézt svépomocí, pokud jej nevlastnil, musel si jej najmout, a ne každý vlastnil takový povoz. V případě lepších finančních podmínek mohl najmout

i více povozů. Šlo o náročný a zdlouhavý úkon. Potřeboval také pomocné síly k rozzebrání a naložení jednotlivých částí mlýna a také k jejich složení na určeném místě. K stěhování Podhradského větráku se váže historka zachycená údajně v rodinné kronice Lukešů, kterou uchovával František Lukeš, sedlák v Rovenském pod Troskami, a uvedená v příloze Besedy z roku 1941. Při stěhování z Brda na Veliš nemohli s vozem projet jičínskou bránou, protože paleční kolo na něm uložené bylo větší, než byl průjezd, a proto museli zvolit jinou cestu.

Po dobu přesunu a stavby větráku na Veliši bydlela rodina Lukešova, čítající 5 členů domácnosti (dětí Josef, Anna a František), na Podhradí v č. p. 55 u koláře Vaňoučka, po dostavbě mlýna bydleli v něm. Mezi lety 1864–1867 panovalo značné sucho, proto se povětrným mlynářům dobře dařilo. Mlynář Lukeš si mohl roku 1868 postavit z materiálu z hradu Veliše a z lomového kamene z podhradského lomu na východ od mlýna zděný domek č. p. 57, kam se mlynářova rodina přestěhovala a nemusela se tísnit ve mlýně. Kronika obce Podhradí odkazuje na záznam z pozemkových knih, že k roku 1868 byla cena mlýna s barákem stanovena na 1008 zl.

Lukešovi vlastnili mlýn až do roku 1878. Ještě v roce 1867 si obec Podhradí vyhradila předkupní právo na pozemek pro případ zrušení nebo přenesení mlýna. Díky nelehké finanční situaci Lukešových byl 28. 6. 1878 povolen Svatováclavské záložně ve Veliši exekuční prodej větráku za pohledávku 557 zl. a následně 15. 7. téhož roku také Spořitelna v Jičíně uplatňovala pohledávku 120 zl. Poté Podhradský mlýn vystřídal několik vlastníků. 22. 10. 1878 koupil mlýn Josef Pluhař, od 10. 5. 1881 jej vlastnila opět Svatováclavská záložna velišská, 10. 4. 1892 větrák získali Václav a Františka Čapkovi, po nich se majiteli tehdy již značně zadluženého mlýna stali František a Anna Říhovi (1. 6. 1893). Svou roli měl větrák sehrát také na Národopisné výstavě československé v roce 1895, pro kterou jej hodlal zakoupit Ervin hrabě Šlik, ale Říha požadoval vysokou cenu, tak z koupě sešlo. Neblahý konec postihl mlýn 12. března 1897, kdy za vichřice a bouře blesk přerazil jeho hřídel a lopatky se zřítily. Mlynář Říha čelil posměchu, že to byl Boží trest za předražování mletí, proto poničené torzo mlýna rozprodal jako palivové dříví a mlýn nadobro zanikl.

Dlouho poté se však na Jičínsku tradovalo rčení „dej si radši pozor na svou kozu“, kterým lidé odbývali ty, kdo příliš mluvili o jiném, místo aby se starali o své. Rčení zřejmě mělo původ v tragikomické příhodě vážící se k větráku na Veliši, zachycené opět v rodinné kronice Lukešových a přetištěné Besedou, kde hlavní úlohu sehrála koza, kterou jistý V. Kozený z Veliše koupil na trhu v Jičíně. Při cestě domů se zastavil ve mlýně zeptat se, jestli již má semletou mouku. Panovalo bezvětří a lopatky se netočily, tak milou kozu uvázal k jedné peruti. Zapovídal se ale, a mezitím se rozfoukal vítr a roztočil lopatky. Koza se vznesla do výšky a marně mečela. Když ji přišli vysvobodit, bylo již pozdě.

Regionální muzeum
a galerie v Jičíně

KOMENTOVANÉ PROHLÍDKY

Historie jičínského zámku
& Historie města Jičína

1. 7. – 31. 8. 2021 | úterý a čtvrtek od 10 a 13 hod. | www.muzeumhry.cz

Délka prohlídky 1–1,5 hodiny. Cena prohlídky: dospělí 60 Kč, děti, senioři 40 Kč, děti do 6 let zdarma, cena obou prohlídek: dospělí 100 Kč, děti, senioři 50 Kč, děti do 6 let zdarma. Sraz na nádvoří zámku před vstupem do muzea. Možnost objednání prohlídky na telefonním čísle 603 373 772, nebo na edukator@muzeumhry.cz.

Mlynářský domek č. p. 57 posléze vlastnilo několik majitelů. Od roku 1903 (7. 7.) přechází vlastnické právo na Annu Říhovou, ještě téhož roku se ale majitelkou stala Anna Náhlavská, která domek vlastnila s přestávkou od 2. 8. do 18. 10. 1909, kdy jej měli ve vlastnictví Václav a Barbora Zedníkoví, do 14. srpna 1911. Od tohoto data byl domek v majetku obce Podhradí jako pastouška.

Historie beraního mlýna, který shlížel do jičínské kotliny z velišského hřbetu skončila neslavně, ale podobná neštěstí postihovala větrné mlýny často. Dřevěný model je tak zajímavým dokladem a upomínkou pomíjivosti těchto technických staveb dokreslujících historii našeho kraje.

Hana Macháčková

UDÁLOSTI V OBRAZECH

Vzdělávací vycházka Jičínem pro děti z mateřských škol s muzejní pedagožkou MgA. Alenou Annou Kyselo.

Komentovaná prohlídka výstavy Jičínsko očima výtvarníků.

Doba stěhování našich muzejních sbírek do nového depozitáře se blíží.

Jičín pohledem dětí.

Výstava Jaroslav Wagner, památkář a jičínský roddák.

Kurátorka výstavy Strašidelná zvířata a proč se jich nebát
Mgr. Petra Zíková při instalaci.

VÝSTAVY & PŘEDNÁŠKY

**červenec–září
2021**

VÝSTAVY

GALERIE

Čeho je moc...
(26. 6.–29. 8. 2021)

VÝSTAVNÍ CHODBA

**Strašidelná zvířata
a proč se jich nebát**
(26. 6.–19. 9. 2021)

Fotoateliér Podlipný
(24. 9.–7. 11. 2021)

KOMENTOVANÉ PROHLÍDKY

Historie města Jičín

(1. 7.–31. 8. 2021 každé úterý
a čtvrtek od 10 hod. na nádvoří
zámku před vstupem do muzea)

Historie jičínského zámku

(1. 7.–31. 8. 2021 každé úterý
a čtvrtek od 13 hod. na nádvoří
zámku před vstupem do muzea)

Délka prohlídky 1–1,5 hodiny.
Cena prohlídky: dospělí 60 Kč,
dětí, senioři 40 Kč, děti do 6 let
zdarma, cena obou prohlídek:
dospělí 100 Kč, děti, senioři 50 Kč,
dětí do 6 let zdarma. Možnost
objednání prohlídky na telefonním
čísle 603 373 772, nebo
na edukator@muzeumhry.cz.

Více informací
na www.muzeumhry.cz
a Facebooku.

Změna akcí vyhrazena

HURÁ, MUZEUM! Čtvrtletník Regionálního muzea a galerie v Jičíně 1–3|2021

Registrováno MK ČR pod číslem E 21762

Vydává: Regionální muzeum a galerie v Jičíně, Valdštejnovo náměstí 1, 506 01 Jičín

Tel.: +420 493 532 204, e-mail: muzeumhry@muzeumhry.cz, www.muzeumhry.cz

Otevírací doba muzea a galerie: červenec–srpen po–ne 9–18 hod., září út–ne 9–17 hod.

Redakce: Gabriela Brokešová

Fotografie: RMaG v Jičíně, Sběrka RMaG v Jičíně, Ondřej Březovský

Grafická úprava: Jakub Novotný, jn@cr8.cz

Tisk: Tiskárna Irbis – Jiří Uhlíř, Liberec, uzávěrka čísla: 25. 6. 2021

Toto číslo by nevzniklo nebýt podpory města Jičína.

